

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Asiantuntijakuulemispyyntönne

HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Sote- ja maakuntauudistus

Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta merkittävin asia vuoden 2018 talousarvioesityksessä on sote- ja maakuntauudistus ja sen valmistelun jatkuminen. Kuntien näkökulmasta se erityisesti merkitsee erityisesti sitä, että merkittävä - ja ikäsidonaisuudesta johtuen kasvanut ja tulevaisuudessakin kasvavat menoerä - aiotaan siirtää kunnilta maakunnalle. Jäljelle jäävät tehtävät ovat vakaampia ja toiminnan järjestämiseen liittyvät riskit pienenevät. Kuntalaisten näkökulmasta on tärkeää, että erityisesti valinnanvapauslaki valmistellaan tavalla, joka turvaa riittävät palvelut siten erittäin niukasti kasvavilla resursseilla. Uusien kuntien näkökulmasta on ehdottaman tärkeää, että velvoitteet ja resurssit ovat tasapainossa siten, että uudistuksesta aiheutuvat omaisuusjärjestelyt eivät vaaranna tasapainoa.

Kuten talousarvioesityksessä tuodaan esille, maakuntien taloudenpidossa tulee olemaan haasteita erityisesti toiminnan käynnistymiseen liittyen. Myös maakunnilla tulee olla riittävät resurssit toiminnan järjestämiseksi.

Maakuntauudistuksen valmistelun resurssit

Talousarviossa vuodelle 2018 esitetään maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmisteluun ja toimeenpanoon 180,5 milj. euron määrärahaa (momentti 28.70.05). Tästä kokonaisuudesta 130 milj. euroa kohdennetaan ICT-palvelukeskuksen ja maakuntien tietohallinnon valmisteluun, alueellisiin tukitoimiin sekä yhteisiin investointeihin. Työnjako valtakunnallisissa ICT-palvelukeskuksissa tehtävien kansallisten ratkaisujen ja toisaalta maakunnissa kehitettävien ICT-ratkaisujen välillä on epäselvä. Tämä vaikuttaa jo tämän vuoden rahoituksen hakuun ja käyttöön.

Maakuntien esivalmisteluun ja väliaikaisille valmisteluelimille osoitetaan rahoitusta 40 milj. euroa. Maakuntien arvioimat kustannukset esivalmisteluun ja väliaikaishallinnon järjestämiseen ovat lähes kaksinkertaiset suhteessa esitettyyn 40 milj. euron määrärahaan. Hallituksen 5.7.2017 tekemän linjauksen jälkeisiä maakunnittaisia talousarvioita ei ole vielä muutettu.

Edellä mainituista seikoista johtuen vuoden 2018 osalta rahoituksen riittävydestä ei ole varmuutta. Maakuntauudistuksen valmistelun jatkuminen on turvattava riittäväällä valtion rahoituksella maakuntien omiin arvioihin perustuen. Vuoden 2017 jakamatta olevan rahoituksen (20,8 milj. euroa) täytyy olla käytettävissä myös vuonna 2018. Valmistelun jatkumisen ei tule nojautua kuntien ja kuntayhtymien rahoitukseen.

Valinnanvapauden pilotointiin varataan talousarvioesityksen mukaan 100 miljoonaa euroa. On hyvä, että asiaa pilotoidaan, mutta valinnanvapauslain ollessa vielä valmistelussa, näyttää epäselvältä, ehditäänkö kokeilusta saada hyötyä, joka vastaa siihen varattuja resursseja.

Poimintoja käynnissä olevista lakiuudistuksista talousarvioon ja sosiaali- terveydenhuoltoon liittyen

Sosiaalihuoltolakiin tehtävät muutokset välttämättömiin sosiaalihuoltolakiin ovat hyvä asia, mutta Kuntaliitto pitää erikoisena lain rajautumista vain kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneisiin laittomasti oleskeleviin. Rajaus on asiakkaita syrjivä ja aiheuttaa hallinnollista työtä.

Indeksilakiin aiotut muutokset pahentavat toimeentulotukiriippuvuutta, mitä on erilaisin leikkauksin jo pahentunut kuluvalle hallituskaudella huomattavasti ja näkyy toimeentulotukiasiakaiden määrän kasvuna.

Työttömyysturvalakiin aiotut muutokset lisäävät työttömän aktivointia, mikä on sinänsä myönteinen tavoite. Työttömyysturvan alentaminen tilanteessa, jossa työnhakija ei osoita aktiivisuuttaan työnhakua kohtaan, johtaa kuitenkin useissa tapauksissa toimeentulotuen tarpeen kasvuun.

Terveydenhuoltolakiin liittyvät keskittämispäivystys ja ensihoitoasetukset ovat tuotantotaloudellisesti perusteltuja. Sosiaalipäivystykseen liittyvä asetus, joka on valmistelussa, vaikuttaa sen sijaan epävarmalta. Kuntaliitto ja mm. taloudellisten vaikutusten arviointijaos ovat kuitenkin jo aiemmin lausunnoissaan kritisoinut lakiuudistuspakettiin liittyvää taloudellisten vaikutusten arviointia, joiden perusteella menojen arvioidaan pienentyvän 125 milj. euroa v. 2018, mihin liittyen peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään 31,7 milj. euron vähennys. Kuntien talousarvioesityksessä todetaan, Kuntaliitto toteutti touko-kesäkuun vaihteessa kyselyn mm. tähän liittyen. Kyselyn perusteella voidaan sanoa, että säästöt tulevat vuonna 2018 jäämään huomattavasti oletettua pienemmäksi.

Yliopistotasaisen terveyden tutkimuksen rahoitus pienenee tämän vuoden tasosta 20 miljoonaa euroa 15 miljoonaan euroon. Leikkaus tarkoittaa kuntien rahoituksen lisääntymistä tai tutkimuksen volyymin alenemista, joista kumpikin vaihtoehto on huono.

Turvakotitoiminnan rahoitusta kasvatetaan neljällä miljoonalla eurolla, mikä on perusteltua. Päihteitä käyttävien äitien hoitoon varataan 3 miljoonaa vielä täsmentämättömällä tavalla.

Kuntataloudesta yleensä

Kuntatalous vahvistui - haasteet jatkuvat

Viime vuonna kuntatalouden vuosikate kokonaisuudessaan vahvistui ja tilikauden tulos nousi peräti 1,1 miljardiin euroon. Suotuisasta kehityksestä huolimatta 98 kunnalla tilikauden tulos oli negatiivinen.

Positiivinen kehitys johtui pääosin kuntasektorin toimintamenojen historiallisen maltillisesta kasvusta. Menojen kasvua hillitsivät muun muassa kuntien omat sopeuttamistoimenpiteet, kilpailukyky sopimukseen liittyvien alentuneiden lomapalkkavarausten kirjautuminen vuodelle 2016 sekä muut sopeutustoimet. Myös verorahoitus kehittyi hivenen edellisvuotta paremmin.

Kuntatalouden investointimenot pysyivät korkeina. Tästä huolimatta velkaantumisen kasvu hidastui ja investointien omarahoitusosuus nousi jo yli 70 prosenttiin.

Tänä vuonna odotettua myönteisempi talouskehitys on nostanut erityisesti kuntien yhteisöveroennusteita. Lähivuosien kuntien tuloennuste on kuitenkin vaimea, sillä kiky-sopimus heikentää kuntien veropohjaa noin 500 milj. eurolla vuoden 2018 tasossa. Tulopohjan kehitystä hidastavat myös useat valtionosuuksiin kohdistetut leikkaukset.

Vuonna 2018 kuntien talousnäkymien ennakoidaankin heikkenevän ja palautuvan vuoden 2016 tasolle.

Kuntatalous on nykyisellä urallaan saavuttamassa hallituksen sille julkisen talouden suunnitelmassa asettaman rahoitusasematavoitteen, paikallishallinnon nettoluotonanto korkeintaan -0,5 % suhteessa BKT:hen vuonna 2019.

Palkkaneuvotteluilla tai uusilla menojen lisäyksillä ei tule vaikeuttaa kuntatalouden herkkää taloustilannetta.

Säästötoimia jatkettava, leikkauksia kohtuullistettava

Hallituksen tavoitteena on luoda kunnille osana julkisen talouden sopeuttamista edellytyksiä menosäästöihin tai tulojen lisäyksiin noin 700 milj. euron edestä vuoden 2019 tasolla. Kuntaliiton kesäkuun 2017 kyselyn mukaan hallituksen mahdollistamat säästöt eivät ole kuitenkaan toteutuneet kunnissa toivotulla tavalla, vaan säästöjä tai tulojen lisäyksiä on kuntataloudessa koossa vasta noin 220 milj. euroa.

Esitettyihin säästöihin liittyvästä epävarmuudesta huolimatta hallitus on kohdistamassa kunnille jälleen uusia valtionosuusleikkauksia vuonna 2018. Osa leikkauksista on hyvin ongelmallisia, sillä ne pohjautuvat laskennallisiin arvioihin kuntien menosäästöistä. Tällaisia ovat erityisesti kiky-sopimukseen liittyvät työajan pidentämisestä oletetut henkilösäästöt, varhaiskasvatuksen sekä omaishoidontuen muutoksista ennakoitavat säästöt. Myös erikoissairaanhoidon keskittämisestä tuleva tehostuminen toteutuu vasta pidemmällä aikavälillä.

Kilpailukykykysopimukseen liittyvä lomarahojen leikkaus tuo kuntatalouteen huomattavia menosäästöjä. Hallituksen päätöksen mukaisesti ne kuitenkin leikataan kuntataloudesta. Kokonaisuudessaan kilpailukykykysopimus heikentää kuntataloutta vuosina 2017 ja 2018.

Kuntien valtionosuusleikkaukset eivät saa perustua ennako-oletuksiin kuntien käyttäytymisestä, vaan ne tulee toteuttaa osana normaalia valtio-kunta arviointia kuntien vuosittaisen kustannustenjaon tarkistuksen kautta.

Kuntaliitto edellyttää, että vuosityöajan pidennyksen vuodelle 2018 kaavailtu kiky-valuationosuusleikkaus, yhteensä 120 miljoonaa euroa, jaksotetaan uudelleen.

Seuraavaan kehystarkasteluun mennessä on selvitettävä kuntien ja kuntayhtymien muiden kuin lainsäädäntöön perustuvien säästötoimien laajuus. Arvioinnissa on myös realistisesti arvioitava hallituskauden loppupuolelle kaavailut mahdollistamat uudet kuntiin kohdistuvat säästöesitykset.

Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus vuonna 2018 on noin 130 miljoonaa euroa kuntataloutta heikentävä.

Leikkaukset ja kilpailukykykysopimuksen muut tulopohjan heikennykset asettavat taloudellisesti heikommin toimeentulevat kunnat vaikeaan asemaan. Talouskasvun voimistuminen saattaa jopa lisätä eroja kuntakentän sisällä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tero Tyni
erityisasiantuntija